

EĞİTİMCİLERİN DEĞİŞİM'E OLAN DİRENÇLERİNİN AZALTILMASI YOLUNDA KALİTE ARAÇLARININ KULLANILMASI ve BİR ÖRNEK ÇALIŞMA

Yrd.Doç.Dr.Hayal KÖKSAL

Giriş

Dünyada esen "kalite" rüzgârlarının endüstriden sonra diğer sektörleri, özellikle de eğitim kurumlarını etkilemeye başlamasıyla, ana okulundan üniversiteye kadar her kurumda görev yapan duyarlı ve bilinçli eğitimciler, bu konuda hayli yol almış bulunan öncü konumdaki kalite uygulayıcılarını daha bir yakından izleyip, onlarla iletişim kurma yolunu seçiyorlar.

Öte yandan aslında özümüzde var olsa da, zaman zaman kalite araçlarını kullanıyor olduğumuzu, benzer yollardan gittiğimizi söylesek de Eğitim Felsefesi ve teknolojisinde köklü ve çağdaş bir DEĞİŞİM'e yol açacak olan Toplam Kalite Yönetimi'ne (TKY) duyulan ve gösterilen direncin yanlış anlaşılmalara ve bilgi eksiği nedeniyle olduğunu bilsek de yönümüzü değiştirmemek yani kalite kültürüne odaklanmaktan vaz geçmemek için konuya ayrı bir önem vermek zorundayız. Bazı kesimlerde görülen yeniliklere direncin azaltılması, yok edilmesi ve/ya karşıt görüşleri paralel görüş çizgisine çekilmesi için bir takım bilimsel yolların denenmesi ve örnek çalışmalarla ekip ruhunu eğitimciler arasında topyekün yaratmak gerektirmektedir. Çünkü biliyoruz ki; TKY; topyekün bir silkinişin ve köklü bir değişimin adıdır. Öncelikle düşünce ve felsefede değişim yaratılmalı; kültür değişiminden söz edildiğinde; "Yüzyılların geleneksel ve örnek Türk Kültürünü mü değiştireceğiz?" yanlış anlaması ortadan silinmeli; onun yerine öz değerlerimizin ışığında "korku kültürü" veya "aymazlık anlayışı" değil; düşünme, yaratma, sevgi, saygı ve hoşgörü anlayışıyla bezenmiş çağdaş bir Türkiye Kültürü ile donanmış gençler yetiştirme hedef noktamız olmalıdır.

Değişim'de Öğretmen'in Rolü

Kurumsallaşmış bütün faaliyetler içinde eğitim; insanın mutlak olarak en önemli olduğu alandır. Eğitimde en önemli olan insan unsuru ise öğretmendir. Eğitimin özelliğinden dolayı bu unsurun yerini başka bir unsurla değiştirmek olanağı yoktur.

Toplam Kalite felsefesinin son derece yaygın ve gelişmiş olarak kullanılacağı 21. Yüzyılda ülkemizde, özellikle toplumun lideri ve yönlendiricisi olarak kabul edilmesi gereken ve dolayısıyla bu bağlamda eğitilmesi gereken öğretmenlerin rolü ve mevcut durumu nedir?

Öğretmenlik özel bir hizmet-öncesi eğitimi gerektiren ve eğitiminin de sürekli olması gereken bir meslektir. Hatta öğretmen olacak gençlerin seçim kriterleri ve sınavı çok özel şartlar altında gerçekleşmelidir. Çünkü öğretmen bir kuyumcu inceliğiyle "insan"ı şekillendirecek ve topluma ruh verecek kişidir. Diğer tüm mesleklerden çok farklı bir yeri ve önemi vardır. Ancak, öğrenci sayısında görülen patlamalar ve siyasi etkiler, sık sık öğretmen açığının değişik kaynaklardan, değişik yöntemlerle kapatılmaya çalışılması sonucu öğretmenlik, toplumdaki statüsünü ve etkinliğini kaybetmiş gibi görünmektedir (Kaya, 1993:114). Bununla birlikte, son yıllarda Eğitim Fakültelerine alınan öğrencilerin ÖSYM puanlarının yukarıya çekilmesi olumlu gelişmelerin başlangıcı olmuştur. Yine, son dönemde gündeme gelen "Öğretmen yetiştiren kurumların yeniden yapılanması" çalışmaları ve programlarına "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri" gibi alanların eklenmesi, öğretmen eğitiminin Milli Eğitim sistemimizdeki yeni okul yapılanmasına paralel hale gelmesini sağlayacak olumlu çabalar olarak görülmektedir.

Çeşitli ülkelerdeki çalışan nüfusun bilgisayar okur yazarlığını (computer literacy) karşılaştırdığımızda, 35 ülke arasında Türkiye'nin sondan yedinci olduğu düşünülürse (Tüsiad,1994:263) çağı yakalamak adına teknoloji kullanımının öğretmen eğitiminde yerinin alması ve de ülkemizde yaygınlaştırılmasının ne denli gerekli ve zorunlu olduğu ortaya çıkar.

Toplumdaki değişim ve gelişimin doğal öncüleri olan öğretmenler, çağa ayak uydurabilmesi beklenen yeni kuşakların yönlendiricisi ve eğiticisi olarak da çağdaş yaklaşımlardan ve bilişim teknolojisindeki gelişmelerden haberdar kişiler olmak durumundadırlar. Bu anlayışla

yola çıkıldığında ülkemiz öğretmenlerini ve öğretmen adaylarımızı üç gruba ayırmak mümkündür:

1. Sadece geleneksel kara tahta-beyaz tebeşir yardımıyla, fazla materyal kullanmadan eğitim vermeye çalışan, çağdaş yaklaşımlara kapısı ve kafası kapalı, bilişim teknolojisini tanımayan öğretmenlerimiz, ki sayıları oldukça fazladır.

2. Kendi çabası, ilgisi, maddi olanakları veya devlet desteğiyle bilgisayar kullanımını ve çağdaş eğitim teknolojilerini öğrenmiş ve bu yöntemle eğitim vermeye çalışan az sayıdaki öğretmenlerimiz.

3. Yeni teknikler ve çağdaş yaklaşımlarla henüz eğitim almakta olan veya yeni mezun olan öğretmenlerimiz.

Birinci sırada yer alan ve kapılarını değişime, gelişime ve yeniliklere kapamış öğretmenlerimizin durumunu Birmingham, İNGİLTERE'de yapılan 6. Uluslararası Dünya Bilişim Kongresinde (Köksal, 1995) sunulan "Reducing Teachers' Resistance to Innovation" adlı bildirden alınan "Yeniliklere öğretmenin direnmesinin nedenleri" bölümüyle sürdürülmü. Eğitim ortamında bilgisayarın kullanımını ve yeni teknolojik gelişmeleri bilmeyen veya öğrenmeye ısrarla karşı koyan öğretmenlerin durumu incelendiğinde ortaya şu nedenler çıkmıştır (Köksal, 1995):

1. Eğitimde meydana gelen bir teknolojik gelişmenin veya yeni bir yöntemin, öğretmen ve öğrencinin geleneksel rolünü değiştirebileceği, statünün bozulabileceği endişesini taşımak.
2. Makineleşmenin öğrenci-öğretmen arasındaki geri besleme olayını bozup, zedeleyebileceğini düşünmek.
3. Bilgisayar ve hatta tepegöz gibi bir takım teknolojik malzemenin karışıklığa, kullanım sıkıntısı yaratacağına inanıp, belli bir yaştan sonra bunların öğrenilemeyeceğine ve kullanma çabası içine girilirse meslektaşları ve bilhassa öğrencilerinin önünde rezil olunacağı fikrine kapılmak.
4. Karmaşıklığı nedeniyle bilgisayara hiç dokunmama ve bunun sonucu olarak da onu ve kullananları psikolojik savunma geliştirerek küçümsemek veya yadsımak.
5. "Geçmişte bilgisayar mı vardı? Biz yine eğitimimizi en iyi şekilde veriyorduk. Geleneklerimizden niye uzaklaşalım!" bağnazlığına düşmek.
6. "Benim metot ve öğretim tekniklerim çok iyi, öğrencilerim çok iyi öğreniyor" veya "Benim kişiliğime bilgisayar kullanımı ters" türünde bahanelerle ekstra çalışmadan kaçmak.
7. "Şimdi meslektaşlarım kullanmazken, ben niye kullanayım? 'Hava atıyor' mu dedirtiyim?" endişesi taşımak.

Toplam kalite Yönetimi de Bilişim konusunu aslında içine alan ve benzer sorunları yaşayacak olan bir kavram olarak karşımızda duruyor. Eğitimcilerin bir kısmı TKY'nin farkı ve değişim'deki yerini ve önemini kavramış görünürken, bir kısmı da onu bir moda kavram, geçici bir heves olarak görme yanılığında bulunmakta. Yanılgı diyoruz çünkü insan doğası gereği nasıl her an sürekli bir gelişim ve değişimin içindeyse, nasıl hiç kimse doğduğu halde kalmıyorsa; felsefesinin özünü minik minik adımlarla ama sürekli gelişmek (Kaizen) olarak özlettiğimiz TKY'den de kopmak mümkün değil. O zaman yapılması gereken şey eğitimcileri bu konuda tam ve doğru olarak bilgilendirip onların bilinç desteğiyle gençlerimizi ve öğrencilerimizi çağdaş gençler olarak toplumumuza kazandırmaktır.

Örnek iki Kalite Aracı

Öğretmen desteğini sağlayabilmek için Kalite Okulları Merkezi olarak üstünde çalıştığımız iki yöntemi sizlerle paylaşmak istiyoruz. Bunlardan biri Öğrenme-Öğretmen Yöntemlerin birbirleri arasındaki etkinlik ilişkisini gösteren bir modelleme, bir diğeri de "Başarıyı Nasıl Geliştirebiliriz?" adıyla kullandığımızı ve Bonstingl (2001) tarafından hazırlanmış olan bir öz-değerlendirme çalışmasıdır.

1. Öğrenme-Öğretmen Yöntemlerin birbirleri arasındaki etkinlik ilişkisini gösteren tablo:

Bu tabloda "Konferans Yaklaşımıyla yani öğrencinin pasif olarak dinlediği Ders anlatım yöntemi", "Okuma", "Görsel-İşitsel yaklaşım", "Demonstrasyon Yöntemi", Grup

Tartışması”, Yaparak Öğrenme” ve “Öğrenmenin anında kullanıldığı diğerlerine öğreterek” yöntemleri kıyaslanmakta ve en çok öğrenmenin ortaya çıktığı yöntem öğretmenlere fark ettirilerek öğretmenlerin o yöntemlere odaklanmalarına çalışılmaktadır.

2. “Başarımı Nasıl Geliştirebilirim?” Özdeğerlendirme Çalışması:

Bu çalışmada ise öğretmenin her ders günü başlangıcı ve sonrasında kendini değerlendirebileceği bir “Günlük Tutma” benzeri çalışma yapması önerilmektedir. Bu çalışma üç ayrı bölümden oluşmakta olup, çalışmaya başlamadan önce enerji düzeyinin ne olduğu bilincinden başlayarak, amaçları ve gereksinim duyulan maddi ve manevi tüm gereksinimleri önceden listeleyeceği bir ön çalışma safhası yer almaktadır. Daha sonra öğrenme süreci irdelenmekte ve süreç sonrası edinim yine bir öz değerlendirme ile yarleşik bilgi konumuna geçirilmektedir.

Bu tür araçlar öğretmenin öz gelişimi için son derece önemli olup, kalite farkındalığını daha da geliştiren çalışmalardır.

Son olarak da Bonstingl tarafından “Kalite Okulu” olarak yönlendirilen okuldaki DEĞİŞİM’i çeşitli paydaş grupları açısından ele alarak konuyu sonlandırılm.

Sonuç ve Öneriler

Öğretmen yetiştiren programların ve öğrenme- öğretme ortamı olan okulların bir takım çağdaş yaklaşımlara gereksinimi var. Bunların başında TKY çalışmaları ve bilişim sektörüne verilecek önem başı çekiyor. Gençlerimize çağdaş yaklaşımları öğretecek düzeyde öğretmenler yetiştirmek için güçlü bir üniversite-okul işbirliği kurulmak zorundadır. Üniversitemiz ve öğretmen yetiştiren kurumlarımıza maddi olanak sağlayan fonların ne kadar sınırlı olduğu düşünüldüğünde, birtakım sanayi kuruluşlarının ve şirketlerin de Milli Eğitim kurumlarına katkıda bulunabileceği konusu önerilebilir. Bu çalışmalar sadece belli şehir ve bölgelerde değil, tüm yurt çapında ve hiçbir ayırım yapılmaksızın yapılmalıdır. Üniversite-okul işbirliğiyle oluşturulacak ekipler tam bir uyum içinde çalışacak şekilde organize edilmelidir. Üniversitelerin ve öğretmen adaylarının uygulama okullarındaki staj programları sadece yapılmış olsun diye, baştan savma bir şekilde yapılmamalı, özellikle adayların eğitim teknolojisini tam ve etkin olarak kullanabildikleri uygulama dönemleri olarak gerçekleştirilmeli ve staj okulları öğretmen adaylarının bir anlamda bilgi ve deneyim olayının paylaşıldığı “laboratuvar”lar olmalıdır.

İşte çağdaş yaklaşımlar ve öğretmen eğitimini biraraya getirdiğimizde ortaya çıkan yapı şöyle özetlenebilir:

- a) Çağdaş öğretmenin profesyonel gelişiminin anahtarı; bilmediğini ne aradığını bilerek aramak.
- b) Herşeyin başının ve özünün sevgi olduğu anlayışıyla hareket etmek ve iyi bir model olmak.
- c) Sürekli olarak kendini gerçekleştirme çabası içinde olmak,
- d) Kişiler arası iletişime son derece önem vermek,
- e) Bilgisayar kullanımını içeren başarılı öğretim teknikleri geliştirmek,

Yurt dışında bu anlamda yapılan CLIPS (=İlk okullarda Öğrenme ve Bilgisayarlar),(Johnson,1993) projesi sonucunda, öğretmen eğitiminin başlangıç noktasının okullarda sorunlar içinde bunalan öğretmenlerin ihtiyaçlarından başlanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Teknoloji üreten kurumlar, öğretmen yetiştiren fakülteler ve mezun olan öğretmenlerin görev yaptığı eğitim kurumların- yani okulların ortak çalışması, çok verimli sonuçların ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Sanayide ve hizmet sektöründe kaliteyi kucaklama aşkına düşmüş olan Türkiye’mizin toplumumuzun öncüleri olan öğretmenleri de çağdaş yaklaşımlarla eğitip, 21. Yüzyıla yakışır bir yöntemle yetiştireceği inancındayız.

KAYNAKÇA

BONSTINGL,J.J. (2001), “Kalite Okulları”, 2. baskı, Dünya Yayınları, İstanbul.

- BRICKELL,H.M. (1964) "State Organization for Educational Change:A Case study and A Proposal" in Innovation in education Matthew B.Miles, New York Bureau of Publications, Teachers College, Colombia University.
- BROWN,J.W.(1977) "AV Instruction Technology:Media and Methods", Mc-Graw-Hill Book Co. USA.
- JOHNSON,R.(1993) "Clips:Computers and Learning in Primary Schools", Deakin Un. Press,Australia.
- KAYA,Y.K.(1993) "İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni bir Bakış", Set Ofset, Ankara.
- KÖKSAL,H.(1995) "Reducing Teacher Resistance to Innovations", 6. IFIP Dünya Konferansı "Computers in Education", Birmingham.
- PERSELLIN,L.(1968) "Conditions for Innovation in Educational Technology",Educational Technology, Dec.30,1968,p.5.
- ROSSI,P.H.(1966) "The New Media and Education", Chicago:Aldine-Atherton Inc.
- TÜSIAD (1994) "Türkiyede ve Dünyada Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji", Tüsiad Yayınları, No:T/94.6-167,İstanbul.

EĞİTİMCİLERİN DİRENC GÖSTERME NEDENLERİ

(Köksal,1995)

- Eğitimde meydana gelen bir teknolojik gelişmenin veya yeni bir yöntemin, öğretmen ve öğrencinin geleneksel rolünü değiştirebileceği, statünün bozulabileceği endişesini taşımak.
- Makineleşmenin öğrenci-öğretmen arasındaki geri besleme olayını bozup, zedeleyebileceğini düşünmek.
- Bilgisayar ve hatta tepegöz gibi bir takım teknolojik malzemenin karışıklığa, kullanım sıkıntısı yaratacağına inanıp, belli bir yaştan sonra bunların öğrenilemeyeceğine ve kullanma çabası içine girilirse meslektaşları ve bilhassa öğrencilerinin önünde rezil olunacağı fikrine kapılmak.
- Karmaşıklık nedeniyle bilgisayara hiç dokunmama ve bunun sonucu olarak da onu ve kullananları psikolojik savunma geliştirerek küçümsemek veya yadsımak.
- "Geçmişte bilgisayar mı vardı? Biz yine eğitimimizi en iyi şekilde veriyorduk. Geleneklerimizden niye uzaklaşalım!" bağnazlığına düşmek.
- "Benim metot ve öğretim tekniklerim çok iyi, öğrencilerim çok iyi öğreniyor" veya "Benim kişiliğime bilgisayar kullanımı ters" türünde bahanelerle ekstra çalışmadan kaçmak.
- "Şimdi meslektaşlarım kullanmazken, ben niye kullanayım? 'Hava atıyor' mu dedirteyim?" endişesi taşımak.

(Kaynaklar: David A. Sousa (1995) "How the Brain learns", NASSP
BONSTINGL, J.J. (2001) 3. Uluslararası Eğitimde Kalite Liderliği Konferans Workshop'ı,
Maui, ABD.)

%100

• Öğrenme
nin

%75

• Yaparak
Yaşayarak
Öğrenme

%50

• Tartışma

• Göstererek

%25

• Görsel-İşitsel

• Okuma

%0

• Ders